

WYBORY SAMORZĄDOWE W POLSCE W 2024 ROKU

W ŚWIADOMOŚCI NAJMŁODSZEGO ELEKTORATU
WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

STUDIUM TEORETYCZNO-EMPIRYCZNE

POD REDAKCJĄ

EWY BUJWID-KUREK
MAŁGORZATY KIWIOR-FILO
MONIKI BANAŚ

WYBORY SAMORZĄDOWE W POLSCE W 2024 ROKU

**W ŚWIADOMOŚCI NAJMŁODSZEGO ELEKTORATU
WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO**

WYBORY SAMORZĄDOWE W POLSCE W 2024 ROKU

W ŚWIADOMOŚCI NAJMŁODSZEGO ELEKTORATU WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

STUDIUM TEORETYCZNO-EMPIRYCZNE

**POD REDAKCJĄ
EWY BUJWID-KUREK
MAŁGORZATY KIWIOR-FILO
MONIKI BANAŚ**

Kraków 2024

Ewa Bujwid-Kurek
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
ID <https://orcid.org/0000-0001-7634-828X>
✉ ewa.bujwid-kurek@uj.edu.pl

Małgorzata Kiwior-Filo
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
ID <https://orcid.org/0000-0002-4797-8079>
✉ malgorzata.kiwior-filo@uj.edu.pl

Monika Banaś
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
ID <https://orcid.org/0000-0002-6542-4053>
✉ monika.banas@uj.edu.pl

© Copyright by Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych UJ,
Księgarnia Akademicka and individual authors, 2024

Recenzja
dr hab. Joanna Dzwonczyk, prof. UEK

Opracowanie redakcyjne
Anna Smutkiewicz

Na okładce wykorzystano grafikę wygenerowaną przez AI

ISBN 978-83-8368-139-9 (druk)
ISBN 978-83-8368-140-5 (PDF)
<https://doi.org/10.12797/9788383681405>

Niniejsza publikacja została sfinansowana ze środków Wydziału Studiów
Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego
w ramach Programu Strategicznego Inicjatywa Doskonałości
w Uniwersytecie Jagiellońskim

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43
e-mail: publishing@akademicka.pl
<https://akademicka.pl>

*Głosowanie to sposób, w jaki uczestniczymy
w społeczeństwie obywatelskim – czy to w wyborach
prezydenckich, czy w wyborach samorządowych (...)*

[Loretta Lynch]

Prawo do samorządu

Artykuł 19

*Każdemu pełnoletniemu stałemu mieszkańcowi
gminy przysługuje prawo wyborcze do samorządu
terytorialnego (...)¹*

¹ Karta Praw i Wolności (druk nr 580), Przepisy wprowadzające ustawę konstytucyjną Karta Praw i Wolności (druk 581) Sejm, [on-line:] <https://orka2.sejm.gov.pl> (5.05.2024).

Spis treści

Tytułem wprowadzenia	9
----------------------------	---

ROZDZIAŁ I

Ewa Bujwid-Kurek, Małgorzata Kiwior-Filo, Monika Banaś <i>Uzasadnienie namysłu nad samorządową partycypacją wyborczą w pryzmacie wyborów samorządowych w Małopolsce w 2024 roku.....</i>	13
---	----

ROZDZIAŁ II

Małgorzata Kiwior-Filo, Katarzyna Solarz <i>Partycypacja wyborcza w kontekście współczesnych wyzwań społeczeństwa obywatelskiego – uwagi teoretyczne.....</i>	23
--	----

ROZDZIAŁ III

Monika Banaś, Wiktoria Kaczmarczyk <i>Samorząd lokalny kolebką kreatywności obywatelskiej – uwarunkowania kulturowo-społeczne.....</i>	47
---	----

ROZDZIAŁ IV

Artem Susolia, Szymon Stępiński-Nawrot <i>Wybory samorządowe w Polsce po 2002 roku – ze szczególnym uwzględnieniem frekwencji wyborczej.....</i>	75
---	----

ROZDZIAŁ V

Ewa Bujwid-Kurek, Judyta Pasiut <i>Wybory samorządowe w Małopolsce w 2024 roku – specyfika przestrzennego zróżnicowania wyników wyborów na tle ogólnokrajowej geografii wyborczej.....</i>	99
---	----

ROZDZIAŁ VI

Ewa Bujwid-Kurek, Artem Susolia

*Kwestionariusz jako narzędzie do przeprowadzenia
badań ankietowych – przykład kwestionariusza ankiety
przeprowadzonej wśród uczniów szkół średnich Małopolski.....* 119

ROZDZIAŁ VII

Wiktoria Kaczmarczyk, Monika Banaś, Sebastian Żarnowski

*Wyniki ankiety przeprowadzonej wśród uczniów szkół średnich
województwa małopolskiego.....* 135

ROZDZIAŁ VIII

Małgorzata Kiwior-Filo, Monika Banaś

Rekomendacje i kierunki badań na przyszłość..... 153

Podsumowanie – analiza SWOT..... 167

Noty o autorach..... 171

Indeks osób..... 177

Tytułem wprowadzenia

Niniejsza publikacja jest efektem realizowanego na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego grantu badawczego pt. *Wybory samorządowe w Polsce w 2024 roku w świadomości najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego. Studium teoretyczno-empiryczne*. Środki finansowe na jego sfinalizowanie pozyskane zostały w konkursie na rozwój współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym uczelni. Grant ten realizowany był w ramach Działania nr 19 (R2S – Nauka dla Społeczeństwa) z programu strategicznego Inicjatywa Doskonałości na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie (ID.UJ). Projekt wykazuje związek z celami programu ID.UJ, zasadą 4I oraz wskaźnikami programu, którymi są: po pierwsze, **interdyscyplinarność** – w projekcie badawczym wzięli udział pracownicy naukowcy różnych ośrodków akademickich reprezentujących dwie dyscypliny naukowe: nauki o polityce i administracji oraz nauki o kulturze i religii. Problem badawczy jest analizowany w wielu aspektach i z różnych perspektyw naukowych zarówno w kontekście polityczno-społecznym, jak i kulturowym; po drugie, **innowacyjność** – projekt dotyczy nowego zjawiska (wyborów samorządowych w Polsce w 2024 roku) wśród młodzieży regionu Małopolski, które jak dotąd nie zostało poddane analizie naukowej, stąd też wypełnia się niezagospodarowana przestrzeń zarówno w politologicznej, jak i w kulturoznawczej literaturze przedmiotu; po trzecie, **internacjonalizacja** – w zespole

badawczym przewidziano udział osób z Ukrainy i Białorusi, co pozwoliło na proliferację rezultatów badań, wniosków, rekomendacji i dzielenie się dobrymi praktykami z partnerami zagranicznymi, a w efekcie na wzmocnienie współpracy międzynarodowej w zakresie budowania potencjału społeczeństwa obywatelskiego; i wreszcie po czwarte, **integracja** – w realizację projektu zaangażowani byli interesariusze zewnętrzni, którymi były szkoły średnie Małopolski, co wpłynęło na integrację środowiska akademickiego z otoczeniem zewnętrznym. Zintegrowana współpraca obu środowisk znacząco wzmocniła potencjał społeczny, polityczny i kulturowy regionu, co podniosło świadomość społeczeństwa obywatelskiego na poziomie regionalnym.

Realizowany projekt wpisuje się w problematykę badawczą określoną w ramach Priorytetowego Obszaru Badawczego FutureSoc (POB FutureSoc) poprzez takie działania jak:

- zwiększenie wpływu działalności naukowej uczelni na rozwój nauki (dziedzin: nauki społeczne i nauki humanistyczne);
- wzmocnienie współpracy z otoczeniem zewnętrznym (szkoły średnie) i w obrębie ośrodków akademickich;
- rozwój zawodowy pracowników badawczo-dydaktycznych oraz młodych adeptów nauki;
- podniesienie jakości kształcenia zarówno studentów, jak i doktorantów, co pozwoli na znacznie lepszą integrację środowisk naukowych;

Projekt dodatkowo wpisuje się w problematykę badawczą POB Heritage poprzez działania takie jak:

- ewolucja lub zmiany postaw i zachowań partycypacji wyborczej młodych ludzi od 2002 roku do chwili obecnej (7 i 21 kwietnia 2024 roku – daty I i II tury wyborów samorządowych);
- kształtowanie społeczeństwa obywatelskiego regionu Małopolski odzwierciedlane w mentalności młodego pokolenia;
- zmiana wartości konstytuujących kulturę polityczną w zakresie idei samorządu terytorialnego oraz tożsamości kulturowej

młodych ludzi w kontekście partycypacji w wyborach samorządowych.

W składzie interdyscyplinarnego zespołu badawczego kierowanego przez prof. dr hab. Ewę Bujwid-Kurek, reprezentującą dyscyplinę nauki o polityce i administracji, znaleźli się zarówno pracownicy naukowo-badawczy Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie w osobach Pań: dr hab. Małgorzaty Kiwior-Filo, prof. UJ (dyscyplina: nauki o polityce i administracji), dr hab. Moniki Banaś, prof. UJ (dyscyplina: nauki o kulturze i religii oraz nauki o polityce i administracji), jak i studentki i studenci tegoż wydziału: lic. Katarzyna Solarz (kierunek: politologia, studia magisterskie), lic. Wiktoria Kaczmarczyk (kierunek: politologia, studia magisterskie), lic. Szymon Stępiński-Nawrot (kierunek: politologia, studia magisterskie), Sebastian Żarnowski (kierunek: kulturoznawstwo międzynarodowe, studia licencjackie) oraz mgr Artem Susolia (doktorant Szkoły Doktorskiej Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), przygotowujący dysertację doktorską w ramach dyscypliny nauki o polityce i administracji.

Zważywszy na to, że ideą konkursu była współpraca z otoczeniem zewnętrznym (interesariuszami zewnętrznymi), a badania miały charakter pilotażowy (przygotowujący dopiero do dalszych, znacznie bardziej pogłębionych analiz badawczych), projekt zrealizowany został przy aktywnym zaangażowaniu niektórych szkół średnich województwa małopolskiego, wśród których znalazły się: Zespół Szkół Ekonomiczno-Chemicznych w Trzebini, Zespół Szkół nr 1 im. Stanisława Staszica w Olkuszu, I Liceum Ogólnokształcące im. Króla Kazimierza Wielkiego w Olkuszu, II Liceum Ogólnokształcące im. Ziemi Olkuskiej w Olkuszu, I Liceum Ogólnokształcące im. Bartłomieja Nowodworskiego w Krakowie, Liceum Ogólnokształcące Sióstr Prezentek w Krakowie, Zespół Szkół nr 4 w Nowym Sączu i Zespół Szkół nr 2 im. Sybiraków w Nowym Sączu.

Redaktorki

*Wybory samorządowe w Polsce w 2024 roku w świadomości
najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego, s. 13-21*
<https://doi.org/10.12797/9788383681405.01>

EWA BUJWID-KUREK
MAŁGORZATA KIWIOR-FILO
MONIKA BANAŚ

ROZDZIAŁ I

Uzasadnienie namysłu nad samorządową partycypacją wyborczą w pryzmacie wyborów samorządowych w Małopolsce w 2024 roku

Książka, którą oddajemy do rąk Czytelnika, poświęcona została aktualnej tematyce dotyczącej wyborów samorządowych w Polsce w 2024 roku i jest efektem realizowanego projektu badawczego dotyczącego partycypacji wyborczej polskiego społeczeństwa ze szczególnym uwzględnieniem ludzi młodych (uczniów szkół średnich województwa małopolskiego), którzy w dniu wyborów samorządowych (7 i 21 kwietnia 2024 roku) nabyli prawa wyborcze.

Partycypacja wyborcza, warunkująca rozwój demokratyzacji systemu politycznego znajdującego się w procesie transformacji ustrojowej, to ważny komponent konstytuujący społeczeństwo obywatelskie. W politologicznej literaturze przedmiotu frekwencja definiowana jest jako instrument wskazujący na przeciętną intensywność uczestnictwa

obywateli w wyborach, co wyraża się procentowym stosunkiem liczby wyborców, którzy oddali głos (głosy ważne i nieważne), do liczby wyborców uprawnionych do głosowania¹. Stąd też za przedmiot badań przyjęto wybory samorządowe (wybór członków organów stanowiących samorządu terytorialnego oraz wójtów, burmistrzów i prezydentów miast), jako że uznano je za nadzwyczaj istotny przejaw zaangażowania obywateli w sprawy tzw. małych ojczyzn.

Samorząd lokalny jest wyrazem decentralizacji scentralizowanego wcześniej niedemokratycznego polskiego systemu politycznego. Z założeń teorii i licznych paradygmatów tranzytologicznych² wynika, iż rdzeniem decentralizacji powinien być właśnie efektywnie funkcjonujący samorząd lokalny szczebla najbliższego obywatelowi. Dlatego też zwrócono uwagę na zagadnienie partycypacji wyborczej w kontekście współczesnych wyzwań społeczeństwa obywatelskiego, uwypuklając problematykę samorządu lokalnego jako kolebki kreatywności obywatelskiej, a szczególnie uwzględniając uwarunkowania społeczno-kulturowe. Nadto w głównej mierze uwzględniając frekwencję wyborczą stanowiącą lejtmotyw rozważań, uwagę skupiono na wyborach samorządowych w Polsce po 2002 roku, które legitymizowała Ustawa z dnia 20 czerwca 2002 r. o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta, jednocześnie pamiętając, że Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego

¹ A. Żukowski, *Systemy wyborcze. Wprowadzenie*, Olsztyn 1999, s. 114.

² Na przykład: W. Merkel, *Systemtransformation. Eine Einführung in die Theorie und Empirie der Transformationsforschung*, Opladen 1999, *passim*, *Beiträge zur Kenntnis des Rechtslebens*, 2076; P.C. Schmitter, T.L. Karl, *Concepts, Assumptions & Hypotheses about Democratization: Reflections on 'Stretching' from South to East*, [w:] *Central Europe – Two Decades After*, ed. R. Riedel, Warsaw 2010, *passim*; J.J. Linz, A. Stepan, *Demokraska tranzicija i konsolidacija. Južna Evropa, Južna Amerika i postkomunistička Evropa*, trans. Đ. Krstić, Beograd 1998, *passim*; H. Kitschelt, *Political Regime Change: Structure and Process-driven Explanations?*, „*American Political Science Review*” 1992, Vol. 86, Iss. 4, s. 1028-1034; K. von Beyme, *Systemwechsel in Osteuropa*, Frankfurt am Main 1994, *passim*.

podziału terytorialnego państwa³ wskazuje gminę, powiat i województwo jako jednostki podziału terytorialnego państwa⁴. Warto zaznaczyć, że zarówno gminy, jak i powiaty oraz województwa stanowią jednostki samorządu terytorialnego, co oznacza, że zajmują one ściśle określoną pozycję ustrojową określoną w art. 16 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. W myśl wspomnianego artykułu wyrażone zostało, że „samorząd terytorialny uczestniczy w sprawowaniu władzy publicznej”.

W kontekście prowadzonych rozważań na szczególną uwagę zasługuje też ustalenie świadczące o tym, że to przecież wybory mają kluczowe znaczenie, jeśli chodzi o powiązanie organów jednostek samorządu terytorialnego z mieszkańcami. To właśnie legitymacja organów do sprawowania władzy pochodzi z wyborów i może być w dowolnej chwili cofnięta⁵, co stanowiło główny punkt zainteresowania podczas prowadzonych badań. Projekt miał charakter teoretyczno-empiryczny, dlatego też oprócz komponentu teoretycznego przewidziane zostały badania ankietowe wśród uczniów szkół średnich Małopolski. Przedmiotem analiz były postawy najmłodszego elektoratu wobec partycypacji w wyborach samorządowych w województwie małopolskim w 2024 roku. W ankiecie (patrz: Komponent empiryczny, rozdział II) oprócz metryczki znalazły się po trzy pytania sprawdzające: po pierwsze, wiedzę o samorządzie terytorialnym, po drugie, wiedzę o wyborach samorządowych i po trzecie, wiedzę o partycypacji wyborczej.

3 Dz.U. Nr 96 poz. 603, sprost.: Nr 104 poz. 656; zob. też: S. Fundowicz, *Decentralizacja administracji publicznej w Polsce*, Lublin 2005, s. 100.

4 Art. 1 ust. 2 Ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa (Dz.U. Nr 96 poz. 603, sprost.: Nr 104, poz. 656). Patrz: S. Fundowicz, dz. cyt.

5 *Ustawa o samorządzie gminnym. Komentarz*, red. P. Chmielnicki, Warszawa 2022, s. 23, 58 i n. Patrz też: H. Izdebski, *Samorząd terytorialny. Pierwszy podział władzy*, Warszawa 2020, s. 92-95; I. Niżnik-Dobosz, *Samorząd terytorialny wobec zasady podziału władz*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2020, t. 82, nr 4, s. 21-32, 127.

Książka, którą oddajemy do rąk Czytelnika, poświęcona została aktualnej tematyce dotyczącej wyborów samorządowych w Polsce w 2024 roku i jest efektem realizowanego projektu badawczego dotyczącego partycypacji wyborczej polskiego społeczeństwa ze szczególnym uwzględnieniem ludzi młodych (uczniów szkół średnich województwa małopolskiego), którzy w dniu wyborów samorządowych (7 i 21 kwietnia 2024 roku) nabyli prawa wyborcze.

Zaprezentowane studium teoretyczno-empiryczne poświęcone analizie wyborów samorządowych w Polsce w 2024 roku w świadomości najmłodszego elektoratu województwa małopolskiego, oparte na pilotażowych badaniach ankietowych, stanowi odzwierciedlenie stanu realnego: wiedzy, świadomości i postaw obywatelskich młodego pokolenia w Małopolsce, ale też, co cenne, ukazuje pogłębioną refleksję nad współczesną kondycją demokracji partycypacyjnej, samorządności i społeczeństwa obywatelskiego.

<https://akademicka.pl>

ISBN 978-83-8368-139-9

9 788383 681399